

Кабанова О.О.

*аспірант кафедри соціальної педагогіки,
соціальної роботи та історії педагогіки,*

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ІНТЕГРАЦІЯ ЗМІСТУ ОСВІТИ В СПАДЩИНІ ІВАНА СОКОЛЯНСЬКОГО

Багаторічний досвід роботи вчених у галузі освіти дає підстави стверджувати, що розв'язання проблеми особистісно зорієнтованої освіти і її продуктивності пов'язане із інтеграцією змісту освіти. Наукові дослідження показують, що інтеграція змісту освіти багато в чому вирішує проблему зміцнення та збереження психічного і фізичного здоров'я дитини, сприяє підвищенню мотивації навчальної діяльності.

Інтеграція – важлива умова сучасної науки і розвитку цивілізації в цілому. Адже нинішня стадія наукового мислення дедалі більше характеризується прагненням розглядати не окремі, ізольовані об'єкти, явища життя, а їх більш чи менш широкі єдності. Тож інтеграція, як «вимога об'єднання у ціле якихось частин чи елементів, вважається необхідним дидактичним засобом, за допомогою якого можливо створити в учнів цілісну картину світу» [4, с. 14].

Також інтеграцію визначають як «процес, який передбачає взаємопроникнення різних частин попереднього цілого, що супроводжується ускладненням, зміцненням зв'язків, що існують між ними, і обов'язковим створенням нових зв'язків» [2, с. 18]. Такий процес веде до утворення нової цілісності

Історичний шлях розвитку і формування уявлень про інтеграцію змісту освіти і навчання поділяють на два періоди: виділення категорії «інтеграція» з науки і філософії; формування концепції «Інтеграція» [6, с. 57].

Вперше поняття «інтеграція» було використано в XVII ст. Я. А. Коменським у праці «Велика дидактика»: «Все, що знаходиться у взаємозв'язку, повинно викладатися у такому ж взаємозв'язку». Його наступником був Й.-Г. Песталоцці. У творі «Лінгард і Гертруда» інтеграція розглядалась як метод навчання. Далі німецький вчений і педагог Герbart виділив основні етапи навчання (XVIII ст.): 1) ясність (зрозумілість); 2) асоціація; 3) система (інтеграція) – можливість самостійно скласти картину світу.

На початку XX ст. з'являється «Концепція праці». Головна ідея її – навчити працювати, комплексно підходячи до навчання. У 1907 р. виникає «Концепція зв'язку з мистецтвом». В середині XX ст. з усіх можливих концепцій виділено такі напрямки інтеграції: 1) інтеграція на основі праці; 2) інтеграція на основі взаємозв'язку загального і спеціального; 3) інтеграція на основі мистецтва та культурознавства; 4) інтеграція на основі центрів за інтересами [5, 9-10].

Загалом можна говорити про різні концепції комплексності в історії освіти України ХХ ст. У 20-ті рр. існували три спрямування, які представляли Г. Іваниця, О. Музиченко та І. Соколянський.

Перша концепція комплексності розроблена відомим педагогом-україністом Григорієм Іваницею. Від самого початку поширення ідей комплексності вчений відгукнувся працею «Комплексний метод» (1923 р.), де розглянув його як один із важливих чинників будівництва нової школи.

Значне місце в історії розвитку української дидактики посідає відомий київський педагог, професор Олександр Музиченко. Він був піонером поширення ідей комплексності в Україні, виступав за розвиток комплексного підходу до навчання, давав відкриті уроки для багатьох вчителів. Учений висунув свою концепцію комплексності [1, с. 38].

Зовсім з інших позицій розглядав комплексність голова Державного науково-методичного комітету (ДНМК) Головоцвосу Іван Соколянський. Його точка зору широко висвітлювалась у директивних документах, педагогічній пресі, різноманітних конференціях; вона дискутувалась серед науковців, педагогів та широкої педагогічної громадськості [7, с. 33].

Уже в перших своїх виступах вчений стверджував, що лише комплексна система може розв'язати покладене на заклади освіти завдання: сформувати підростаюче покоління в дусі класової орієнтації. Виходячи із цього доктринального положення, він оцінював комплексну систему як таку організацію педагогічного процесу, яка відповідала б класовим інтересам і завданням. Навчально-виховний процес у дитячих установах покликаний був формувати в дитини громадсько-політичні й класові рефлексії: «Педагогічний процес треба розуміти як процес організації обумовлених форм класової поведінки людської особистості або колективу... Набування знань і вивчення оточення мусять проводитись тільки на базі суспільно-політичної класово-організованої дитини».

На думку педагога концепції, комплексність – специфічний засіб організації педагогічного процесу. Звідси намагання вирішити питання про взаємозалежність між різними факторами педагогічного процесу. У традиційних моделях його компоненти розміщувались (за значущістю) у такій послідовності. Авторитаризм: 1) педагог; 2) дитина; 3) зміст освіти й методи навчання. Педоцентризм: 1) дитина; 2) педагог; 3) процес навчання [8, с. 29]. Радянська система змінює акценти: 1) зміст і методика навчання (або матеріал); 2) дитина; 3) педагог [3, с. 231].

І. Соколянський вважав, що цей підхід не відповідає нагальним потребам розвитку радянського суспільства в Україні, і запропонував таку ієрархію факторів: 1) педагог (керівник); 2) зміст освіти (оточення); 3) дитина (колектив). Однак така послідовність не відповідала загальноприйнятому на той час підходу, де на першому місці був зміст освіти (матеріал), на другому – дитина, а на останньому – педагог. Тому цю позицію критикувала більшість педагогів, вбачаючи в ній повернення до авторитаризму.

Висуваючи на перше місце педагога, І. Соколянський тим самим уникав авторитаризму, бо для цього справді були відсутні соціальні й політичні умови. Але педагог не взяв до уваги, що школа має свої закони розвитку й авторитаризм може там укоренитися швидше, ніж інший підхід. Велике занепокоєння у нього викликала відсутність конкретних методик щодо впровадження комплексного навчання в школі, бо жодна із існуючих на той час не відповідала вимогам комплексної системи. Саме цю відсутність він вважав найбільшчим місцем всього педагогічного процесу.

Цілком логічно, що в 20-ті рр. найбільше симпатій одержала концепція І. Соколянського. Вона набула офіційного характеру, бо її автор був одним із наукових керівників системи освіти в Україні, провідником політики партії. І хоча в його підходах також не була розроблена конкретна методика застосування комплексів, чого так бажали вчителі, концепція, природно, найбільше поширилася.

Отже, в процесі виховуючого навчання необхідно поступово забезпечити у молодших школярів цілісну систему знань про навколишню дійсність.

В історії розвитку науки проблема інтеграції – одна з найдавніших і досліджувалася в різних аспектах. Необхідність інтеграції зумовлена не лише значним зростанням обсягу наукового знання, а й центральним завданням освіти – розвитку і саморозвитку сутнісних сил дитини в їхній єдності і цілісності. У розвитку сучасних освітніх систем інтеграція виступає провідним принципом, який проявляється як спосіб і процес створення багатомірності картини світу, що об'єднує різні форми відображення дійсності. Інтеграція як об'єднання у ціле певних частин чи елементів вважається необхідним дидактичним засобом, за допомогою якого створюється цілісна картина світу у навчально-виховному процесі.

У вітчизняній та світовій психолого-педагогічній науці визначається об'єктивна необхідність віддзеркалення в навчальному пізнанні реальних взаємозв'язків об'єктів і явищ природи та суспільства; підкреслюється світоглядна і розвивальна функція інтегративних зв'язків, які є основою інтеграції, їх позитивний вплив на формування системи знань і загальний розумовий розвиток учня; розробляється методика скоординованого навчання різних предметів. Все це і зумовило способи інтеграції навчання в початковій школі.

Список використаних джерел:

1. Антонов Н. С. Інтеграційна функція навчання / Н. С. Антонов. – К.: Освіта, 1989. – 304 с.
2. Гончаренко С. Загальнотеоретичні аспекти інтеграції природничо-наукових і методичних знань учнів / С. Гончаренко, Я. Кміт // – Шлях освіти. – 1997. – № 1. – С. 18.
3. Дидактика средней школы / Под ред. М. М. Скаткина. – 2-е изд. – М.: Просвещение. – 1982. – 468 с.

4. Зверев И. Д. Взаимная связь учебных предметов / И. Д. Зверев. – М.: Знание. – 1977. – 126 с.
5. Моргун В. Ф. Интеграция та диференція освіти: особистісний та технологічний аспекти / В. Ф. Моргун // Постметодика. – 1996. – № 4. – С. 9-10.
6. Светловская Н. Н. Об интеграции как методическом явлении и ее возможностях в начальном обучении / Н. Н. Светловская // Начальная школа. – 1990. – № 5. – С. 57-58.
7. Сова М. Філософсько-культурологічні основи інтегрованих знань / М. Сова // Рідна школа. – 2002. – № 5. – С. 33-36.
8. Чапаев Н.К. Теоретико-методологические основы педагогической интеграции / Н. К. Чапаева. – М.: Ваклер. – 1998. – 160 с.

Канарова О.В.

кандидат педагогических наук,

старший викладач кафедри соціальної педагогіки та дошкільної освіти;

Степанова А.В.

студентка,

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СВІДОМОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Головним завданням дошкільної освіти є – всебічний гармонійний розвиток дитини, що передбачає досить високий рівень розвитку її емоційної сфери, соціальної орієнтації і моральної позиції.

Проблема розвитку емоцій, їх ролі у виникненні мотивів як регуляторів діяльності й поведінки дитини є однією з найбільш важливих і складних проблем психології і педагогіки, оскільки дає уявлення не тільки про загальні закономірності розвитку психіки дітей та її окремих сторонах, але і про особливості становлення особистості дошкільника.

Мета статті полягає у виявленні факторів необхідних механізмів емоційної свідомості та їх ролі у виховному процесі дітей дошкільного віку.

Значну увагу дослідженню проблем виховання емоційної свідомості у дітей дошкільного віку приділяло багато вітчизняних вчених, таких як: Ш. А. Амонашвілі, Є. В. Бондаревська Л. С. Виготський, Д. Б. Ельконін, О. С. Макаренко, В. С. Мухіна, В. О. Сухомлинський, М. М. Фіцула та інших.

Розвиток дитини представляє собою складне, цілісне утворення, що складається з ряду взаємозалежних рівнів регуляції поведінки і характеризується системним, взаємопов'язаним мотивом діяльності дитини. Великого значення набуває питання про мотиви діяльності та поведінки дошкільника, як те, що спонукає до тієї чи іншої діяльності або вчинків.